

PAPER DETAILS

TITLE: COGRAFYA ÖĞRETİMİNDE GEZİ GÖZLEM YÖNTEMİ: ÖRNEK BİR ROTA ÇALIŞMASI

AUTHORS: TAHSİN YILDIRIM,KENAN ARIBAS

PAGES: 16-29

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/413999>

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE GEZİ GÖZLEM YÖNTEMİ: ÖRNEK BİR ROTA ÇALIŞMASI

Excursion Observation Method in Teaching Geography: A Sample Route Study

Tahsin YILDIRIM¹

Kenan ARIBAŞ²

Özet

Coğrafya öğretim programında yer alan coğrafi gözlem ve arazide çalışma becerisinin öğrencilere kazandırılmasında ve coğrafi bilginin aktarılmasında gezi-gözlem yöntemi etkili bir şekilde uygulanmalıdır. Ancak bu uygulamanın amacından uzaklaşmaması için planlı ve programlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma coğrafya öğretimi kapsamında planlanan gezi-gözlem yöntemi uygulamaları için fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya konularını kapsayan bir gezi-gözlem rotası oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Aksaray il merkezinden başlayan gezi-gözlem rotası, sırasıyla Akhisar köyü, Karacaören köyü, Helvadere kasabası, Belisırma köyü, İhlara kasabası, Güzelyurt ilçesi, Sivrihisar köyü, Yaprakhisar köyü, Selime kasabası ve Kızılkaya köyü etaplarından oluşmaktadır. 10 farklı etaptan oluşan bu rotanın gezi-gözlem yöntemi uygulamaları kapsamında tamamı kullanılabileceği gibi konu ve anahtar kavramlar çerçevesinde zengin bir coğrafi donanıma sahip her etap kendi içerisinde ya da birkaç etap birleştirilerek de kullanılabilir. Ortaöğretim coğrafya öğretim programında yer alan öğrenme alanlarıyla ve kazanımlarla da ilişkilendirilmiş olan bu rotanın, coğrafya öğretim programının ilgili kazanımlarıyla yüksek düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile ortaya konulan gezi-gözlem rotasının, üniversitelerin coğrafya, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği anabilim dallarında öğrenim gören öğrenciler ve ortaöğretim öğrencileri ile gerçekleştirilecek olan planlı gezi-gözlem faaliyetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Öğretim Yöntemleri, Gezi-Gözlem Yöntemi, Arazi Çalışması

Abstract

The method of excursion-observation should be effectively used in teaching students the skills of geographical observation and studying in the field which are a part of geography teaching program and in transferring geographical knowledge. However, this practice should be executed accordingly to plan and program in order not to deviate from the purpose. This study is realized to create an excursion observation route for excursion observation practices planned within geography teaching including physical, humane and economical geography. The excursion observation route starting in Aksaray city center consists of Akhisar Village, Karacaören Village, Helvadere Village, Belisırma Village, İhlara town, Güzelyurt County, Sivrihisar Village, Yaprakhisar Village, Selime town and Kızılkaya Village, respectively. This route including 10 different stages can be used within excursion observation method practices and also each stage with rich geographical equipment in the frame of key concepts can be used alone or by uniting a few stages. This route associated with learning domains and achievements in secondary education geography teaching program is detected to be highly associated with related achievements of geography teaching program. The excursion observation route stated with this study is thought to contribute to students studying in the departments of geography, social studies and classroom teacher and to their secondary students in their planned excursion observation activities.

Keywords: Geography Education, Teaching Methods, Excursion-Observation Method, Field Study

¹ Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi., tyildirim_33@hotmail.com

² Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi., kenanaribas1907@gmail.com

GİRİŞ

Eğitim öğretim sürecinde bilgi, beceri ve hedef davranışların daha iyi nasıl kazandırılabilceği sorusunun cevabını aramak için öğretim yöntemleri ve teknikleri geliştirilmiştir. Her ders için uygulanacak yöntem ve teknikler farklılık göstermekle birlikte hepsinin ortak amacı etkili ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilmesidir. Öğretim yöntemleri sınıf içi ve sınıf dışı olarak ele alınmaktadır. Sınıf dışı öğretim yöntemlerinden olan gezi-gözlem yöntemi okul ve sınıf ortamında gerçekleştirilen eğitsel faaliyetleri tamamlamak ve bu faaliyetlerin yaşamla bağlantısını kurmak amacıyla yapılan planlı ziyaretlerdir. Gözlem ise belirli bir olay veya bir nesne ya da durumla ilgili bilgi edinmek amacıyla yapılan planlı bir faaliyettir. Öğrencilerin bir ünite ya da konuyu öğrenmelerinde bilgiyi ilk kaynaktan elde etmeleri, anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesi ve doğa bilinci kazanmaları için gezi-gözlem yönteminin kullanılması son derece önemlidir (Demirel, 2009 s.125). Gezi - gözlem yöntemi olayların meydana gelmiş olduğu ve devam ettiği sahalara giderek gözlem yapmak, yerinde değerlendirmelerde bulunarak, olaylar arası ilişkileri saptamaktır (Garipağaoğlu, 2001 s.14). Bu yöntem ile öğrenciler gezerek ve görerek bilgileri asıl kaynağından öğrenme fırsatı bulurlar (Kızılçaoğlu, 2003 s.2). Gezi gözlem yöntemi öğrencilere yakın çevrelerini daha iyi tanıma fırsatı sağlar, eşya, olay ve varlıkları gözlemleyerek doğrudan bilgi edinmelerine ve daha çok duyu organının öğrenme faaliyetine katılmasıyla kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmelerine katkı sağlar (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999 s.91).

Doğanay'ın (2002) ifade ettiği gibi gezi-gözlem yönteminin uygulanmasında beklenen yararların sağlanması için üç aşamalı bir planlama yapmak gerekmektedir. Bunlar gezi-gözlem öncesi hazırlıklar, gezi-gözlem süresince uygulanacak esaslar, gezi-gözlem sonrasında yapılacak iş ve işlemler şeklindedir. Gezi –gözlem öncesi hazırlıklar; •Öğrencilere gezi- gözlem için tespit edilen bölge ve amaç hakkında önceden bilgi verilir. •Okul idaresinden ve velilerden gerekli izinler alınır. •Gezi-gözleme katılacak öğrencilerin yapacakları ön hazırlıklar (uygun kıyafet seçimi, gezi-gözlem kayıt defterleri, fotoğraf makinası vb. yanlarına almaları) hakkında bilgi verilir. •Gezi-gözleme katılacak öğrencilerin isim ve iletişim bilgileri kayıt altına alınır. •Gezi-gözlem boyunca nasıl bir plan izleneceği, nerelere gidileceği ve buralarda hangi konuların ve sorunların gözleneceği önceden belirlenmiş olmalıdır. Gezi-gözlem süresince uygulanacak esaslar; •Gezi-gözlem sırasında çıkması muhtemel olaylara karşı gezi-gözlem faaliyeti daha önceden hazırlanmış plan çerçevesinde tek kişi tarafından yönetilmeli ve yönlendirilmelidir. •Öğrencilerin gezi-gözlem süresince işlenen konuları not almaları sağlanmalıdır. •Her varış noktasında bilimsel konular geniş tabanlı bir biçimde tartışılmalı, öğrencilerin görüşleri ve soruları dikkate alınarak anlatılmalıdır. Gezi-gözlem sonrasında yapılacak iş ve işlemler; •Gezi-gözlem sırasında edinilen izlenimler, derlenen bilgiler ve kazanımlar öğrencilerle tartışılmalıdır. •Öğrencilerin gezi-gözlem sonucunda elde ettikleri bilgileri içeren bir ödev hazırlamaları istenebilir. •Gezi-gözlem sonucunun bir rapor halinde okul idaresine sunulması gereklidir. Bu aşamalar dikkate alındığında gezi-gözlem yönteminin planlı ve programlı bir sınıf dışı öğretim yöntemi olduğu anlaşılmaktadır.

İnsanın çevre ile etkileşimini, coğrafi olayların oluşumlarını neden ve sonuçlarıyla birlikte inceleyen, araştıran ve açıklayan bir bilim (Şahin, 1998; Baydil, 2001; Doğanay, 1993) olan coğrafyanın öğretiminde gezi gözlem yöntemi son derece önemlidir. Nitekim coğrafya ilmi ve dolayısıyla coğrafyacının laboratuvarı arazidir (Doğanay, 2002 s.18). Arazi çalışmaları sayesinde öğrenciler sınıf ortamından uzaklaşarak coğrafi konular üzerinde deneyim kazanır (Şahin ve Özey, 2012 s.1). Sınıf ortamında teorik olarak anlatılan coğrafi bilgiler hangi yöntem ve teknik kullanılırsa kullanılsın arazide-sahada öğretilen bilgiden daha kalıcı olmayacaktır. Coğrafya öğretimi öğrencilere öğretim ilke ve yöntemleri kullanılarak, yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde coğrafi bilgi ve becerilerin kazandırılması ve uygulanmasıdır. Bununla birlikte doğal ve sosyal çevrenin özellikleri ile yaşanabilir koşulların sürekliliğinin sağlanması için gerekli zihinsel ve davranışsal becerilerin kazandırılmasını temel almaktadır (Çalışkan, 2008 s.12-13). Coğrafya eğitimi yakından uzağa ilkesi doğrultusunda insana içinde yaşadığı çevreyi ve özelliklerini daha sonrada dünyayı öğretir. Coğrafyanın hayatın içerisinde örneklerle ya da hayatın içerisinde olan unsurların ön plana çıkarılmasıyla öğretilmesi gereklidir (Akinoğlu, 2005 s.80).

Coğrafya dersi öğretim programı incelendiğinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarılması sürecinin etkili ve verimli bir şekilde planlanmasının ve yönetilmesinin oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır. Coğrafya öğretim programında yer alan ve öğrencilere kazandırılmak istenen coğrafi beceriler ise şunlardır; coğrafi gözlem, arazide çalışma, coğrafi sorgulama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama, harita becerileri, tablo-grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, kanıt kullanma (MEB, 2017). Coğrafya öğretim programında yer alan coğrafi gözlem ve arazide çalışma becerisini öğrencilere kazandırmanın en önemli yolu gezi-gözlem yönteminin etkili bir şekilde uygulanmasıdır. Bu uygulamanın eğitim ve öğretim faaliyetinden uzaklaşarak sıradan bir geziye dönüşmemesi için planlı ve programlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte zaman sorunu, maddi sorunlar ve daha başka nedenlerle bu yöntemin okullarda uygulanabilmesinin önünde ciddi engeller bulursa da bu engellere rağmen, coğrafya öğretiminde bu yöntemden vazgeçilmemelidir (Doğanay, 1993 s.127). Bu açıdan düşünüldüğünde gerçekleştirilen bu çalışma ile ortaya konulan gezi-gözlem rotasının coğrafya eğitimcileri tarafından planlanan gezi-gözlem faaliyetlerinin uygulanmasında bir rehber niteliği taşıması ve coğrafya öğretiminde gezi-gözlem yönteminin uygulanmasını teşvik etmesi açısından önemli olduğu ifade edilebilir.

İlgili literatür incelendiğinde gerçekleştirilen çalışmaların, coğrafya öğretiminde gezi-gözlem yönteminin önemi (Kent, Gilbertson ve Hunt, 1997; Gök ve Girgin, 2001; Garipağaoğlu, 2001; Pawson ve Teather, 2002; Özay, 2003; Fuller, Edmondson, France, Higgitt ve Ratinen, 2006; Ballı, 2009; Dunphy ve Spellman, 2009; Taşoğlu, 2010; Özgen, 2011; Hupy, 2011; Krakowka, 2012) ve öğretmen adaylarının eğitiminde arazi çalışmaları ve gezi gözlem yönteminin önemi (Yılmaz ve Bilgi, 2011; Leydon ve Turner, 2013; Aytaç, 2014) amacıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında gezi gözlem yöntemi ve arazi çalışmalarının coğrafya öğretiminde son derece önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın temel amacı, coğrafya öğretiminde önemli bir yeri olan saha çalışmaları için örnek bir gezi-gözlem rotası belirlemek ve bu rotanın coğrafya öğretim programıyla ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışma ile ortaya konulan gezi-gözlem rotasının üniversitelerin coğrafya bölümlerinde, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği anabilim dallarında öğrenim gören öğrenciler ve ortaöğretim öğrencileri ile gerçekleştirilecek olan planlı gezi-gözlem faaliyetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada gezi-gözlem rotasının belirlenmesi için saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından saha çalışması ile belirlenen rotanın her bir etabı fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri açısından incelenerek coğrafya öğretimi için hangi konularda gözlem yapılabileceği ortaya konulmuştur. Bu özellikler anahtar kelimelerle sembolleştirilmiştir. Belirlenen rotada gözlem yapılacak etaplar 1'den 10' kadar numaralandırılmıştır. Saha çalışmaları ile ortaya konulan gezi-gözlem rotasının lise coğrafya öğretimi ile ilişkilendirilmesi sürecinde ise doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın amacı çerçevesinde bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016 s.189). Bu işlemde doküman olarak Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı (2017) kullanılmıştır.

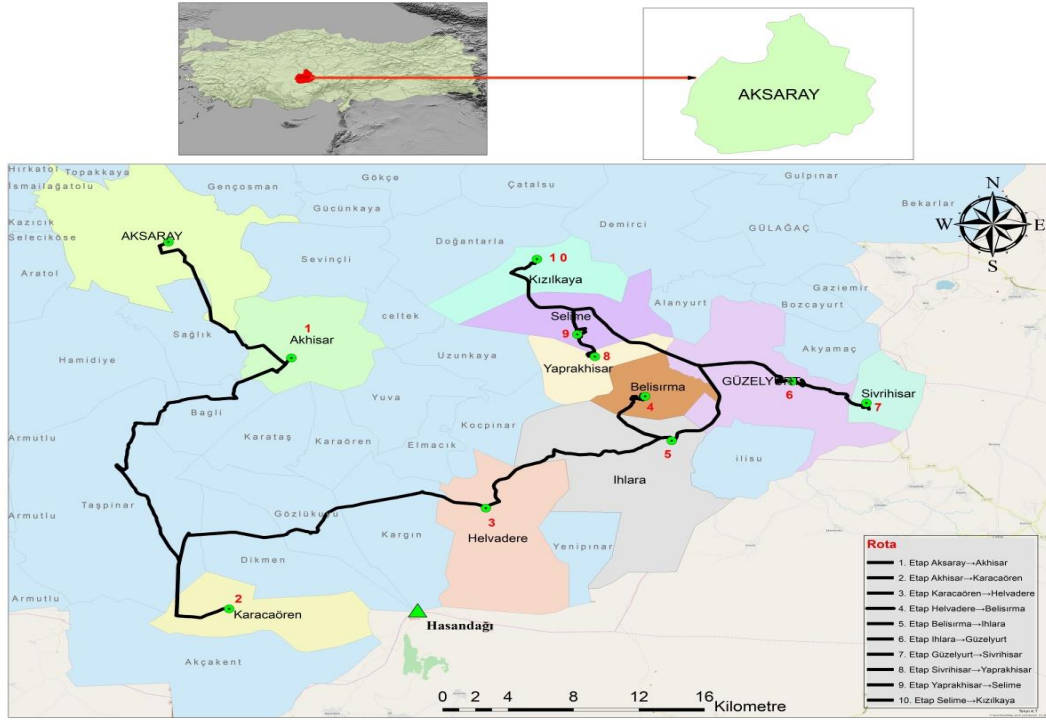
Ayrıca, Doğanay (2002)' in belirttiği gibi gezi-gözlem sonrasında gezi-gözlem sırasında edinilen izlenimler, derlenen bilgiler ve kazanımlar öğrencilerle tartışılmalıdır. Bu nedenle 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında bu rota üzerinde gerçekleştirilen saha çalışmasına katılan öğrencilerle bu gezi-gözlem faaliyetine yönelik izlenimleri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmelere sonuç bölümünde yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde gezi-gözlem rotasının genel özelliklerine, rotayı oluşturan etaplara bu etaplarda ele alınacak konu ve anahtar kelimeler ile gezi-gözlem rotasının coğrafya öğretim programıyla ilişkisine ve örnek uygulama aşamalarına yer verilmiştir.

Gezi-Gözlem Rotası

Aksaray ili merkezinden başlayan gezi-gözlem rotası Şekil 1'de sırasıyla Akhisar köyü, Karacaören köyü, Helvadere kasabası, Belisırma köyü, İhlara kasabası, Güzeyurt ilçesi, Sivrihisar köyü, Yaprakhisar köyü, Selime kasabası, Kızılkaya köyü etaplarından oluşmakta ve yaklaşık 150 km lik bir mesafede tamamlanmaktadır. 10 farklı etaptan oluşan rotanın coğrafya öğretiminde gezi-gözlem yöntemi uygulamalarında tamamı kullanılabileceği gibi konu ve anahtar kavramlar çerçevesinde zengin bir coğrafi donanımına sahip her etap kendi içerisinde ya da birkaç etap birleştirilerek de kullanılabilir. İlgili rotada gerçekleştirilecek olan gezi-gözlem faaliyeti için konu anlatımları, etaplar arası geçişler, dinlenme ve yemek molası dikkate alındığında ortalama 10 saatlik bir süreye ihtiyaç vardır. Bu süre daha önce aynı rotada gerçekleştirilmiş olan gezi-gözlem faaliyetleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Gezi-gözlem rotasının bulunduğu bölgenin iklim şartları düşünüldüğünde olası riskleri minimize etmek açısından eylül-ekim ya da nisan-mayıs aylarının bu rotada gerçekleştirilecek olan gezi-gözlem faaliyetleri için en ideal zaman aralığı olduğu ifade edilebilir. Gezi-gözlem yöntemi uygulaması hazırlık aşamalarına riayet edilmesi şartı ve daha önce bu rota üzerinde gerçekleştirilen gezi-gözlem faaliyetlerinden elde edilen veriler ışığında ilgili rotanın katılımcılar açısından güvenli bir rota olduğu söylenebilir. Rotaya ait konu, anahtar kavramlar ve etaplara Tablo 1'de yer verilmiştir.

Şekil 1: Gezi-Gözlem Rotası ve Etaplar

Tablo 1’ de yer alan gezi-gözlem rotasına ait etaplarda ele alınacak olan konuların hacmi ve anahtar kavramlar incelendiğinde bu rotanın fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya öğretimi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 1: Gezi-Gözlem Rotası Etaplar, Konular ve Anahtar Kavramlar			
Etap	Konu	Anahtar Kavramlar	
1	Akhisar Köyü	Göl oluşumu: Tuz gölü ve gölün eski seviyesi	Tektonizma, Façeta, Paleoklimatoloji, Kuaterner, Göl seviyesi, Ova türleri, Jeomorfoloji
2	Karacaören Köyü	Yerleşme ile Jeomorfoloji ilişkisi	Toponomi, Yerleşme, Yerleşme türleri, Konut, Yapı türlerine göre konutlar
3	Helvadere Kasabası	İç Kuvvetler: Volkanizma	Volkanizma, Erüpsiyon ürünleri, Lav akıntıları, Lahar akıntıları, Tüf, İgnimbrit, Kil
4	Belisırma Köyü	Akarsular: Akarsu aşındırması ve vadi çeşitleri	Akarsu, Vadi, Akarsu aşındırması, Vadi Çeşitleri
5	İhlara Kasabası	Turizm: Kırsal yerleşme ve eko turizm	Turizm, Tarihi turizm, Eko-turizm, Kırsal turizm, Turizm pazarlaması
6	Güzelyurt İlçesi	Coğrafyaya disiplinler arası bir bakış	Tarihi Coğrafya, Mekân, Su kaynakları, Ortodoks Hristiyanlık, Mimari, Güzelyurt evleri, Manastır, Yer altı şehri
7	Sivrihisar Köyü	Yerleşme tipleri	Yerleşme, Yerleşme tipi, Geçici yerleşme, Yaylacılık
8	Yaprakhisar Köyü	Yeraltı suları	Su kaynağı, Fay hattı, Volkanik tortular, Traverten, Vadi kaynağı, Kaplıca, Kaplıca turizmi
9	Selime Kasabası	Jeomorfolojik yapılar ve fiziksel aşınma	Jeomorfolojik yapılar, Fiziksel aşınma, Mantar kaya, Tafoni, Şahit kaya, Badlans, Peri bacaları
10	Kızılkaya Köyü	Ekonomik coğrafya ve yerleşme	Tarım, Hayvancılık, İnşaat işçiliği, Höyük yerleşmesi, Obsidyen

Gezi-Gözlem Rotasının Ortaöğretim Coğrafya Öğretimi ile İlişkilendirilmesi

Coğrafya öğretiminde gezi-gözlem yöntemi uygulamalarına katkı sağlamak amacıyla ortaya konulan gezi-gözlem rotası, coğrafya öğretim programında (MEB, 2017), yer alan öğrenme alanlarıyla ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Kazanımların gezi-gözlem rotasıyla ilişkisini daha iyi analiz edebilmek için Tablo 1’de her etaba verilen sıra numaralarına Tablo 2’de yer alan “rota ile ilişkilendirme” sütununda yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında her etapta ele alınan konuların ve anahtar kavramların öğretim programındaki ilgili kazanımlarla örtüştüğü görülmektedir. Başka bir ifadeyle gezi-gözlem rotasının coğrafya öğretim programının ilgili kazanımlarıyla yüksek düzeyde ilişkili olduğu söylenebilir. Ayrıca belirlenen bu rota kapsamında ve etaplarda ele alınan konular ve anlatımlarla öğrencilerde coğrafi gözlem, arazide çalışma, coğrafi sorgulama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin gelişmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Tablo 2: Coğrafya Öğretim Programı ile Gezi-Gözlem Rotasının İlişkilendirilmesi

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Rota ile ilişkilendirme
9.1. Doğal Sistemler	9.1.1. Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar.	2-5-7-10
9.2. Beşeri Sistemler	9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder 9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar. 9.2.3. Türkiye’de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar. 9.2.4. Türkiye’deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder.	2-7-10
9.4. Çevre ve Toplum	9.4.1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir. 9.4.2. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir	2-6-10
10.1. Doğal Sistemler	10.1.3. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir. 10.1.4. İç kuvvetleri; yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar. 10.1.6. Dış kuvvetleri yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.	1-2-3-4-8-9
10.2. Beşeri Sistemler	10.2.10. Göçün mekânsal etkilerini Türkiye’den örneklerle açıklar.	7-10
11.2. Beşeri Sistemler	11.2.7. Türkiye’deki kır yerleşme tiplerini ayırt eder.	5-7
11.3. Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	11.3.3. Türk kültürünün yayılış alanlarını bölgesel özellikler açısından analiz eder.	5-6
11.4. Çevre ve Toplum	11.4.5. Arazi kullanımına ilişkin farklı uygulamaları çevre üzerindeki etkileri açısından değerlendirir.	2-5-7-10
12.2. Beşeri Sistemler	12.2.2. Şehirleşme, göç ve sanayileşme ilişkisini toplumsal etkileri açısından yorumlar. 12.2.14. Türkiye’deki doğal ve kültürel sembollerin mekânla ilişkisini açıklar.	5-6-10
12.4. Çevre ve Toplum	12.4.1. Doğal çevrenin sınırlılığını açıklar.	5-6-8-10

Gezi-Gözlem Rotasının Uygulama Aşamaları

Bu uygulamaya başlamadan önce planlı bir gezi-gözlem yöntemi uygulaması öncesinde yapılması gereken işlemler takip edilmelidir. Bu sebeple uygulamaya katılacak olan öğrencilere ait gerekli bilgi ve belgeler (öğrenim gördüğü sınıf, adı-soyadı, TC no, iletişim bilgileri ve öğrenci izin formu) kayıt altına alınır, buna ek olarak gezi-gözlem güzergahı, amacı, mesafesi ve süresini içeren bir dilekçeyle ilgili birimlere gerekli yasal izinlerin alınması ve araç talebi için müracaat edilir. Gerekli izinler alındıktan ve uygun araç talebi karşılandıktan sonra öğrenciler bu gezi-gözlem uygulaması hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilir. Daha önceden belirlenen gün ve saatte gezi-gözlem uygulaması başlar.

1.Etap (Akhisar Köyü): 2016 yılı itibarıyla 900 nüfusa sahip, 1020 m rakımında kurulu, Aksaray ovası ve obruk platosu manzaralı sık dokulu bir yamaç köyüdür.

Fotoğraf 1: Akhisar Köyü 1015m. Seviyesi

Bu etapta ele alınacak konu “Göl oluşumu: Tuz gölü ve gölün eski seviyesi” olarak belirlenmiştir. Bu konu çerçevesinde Aksaray Ovası’nın oluşumunda iki ana faktörün etkili olduğu anlatılır. Bu faktörlerin ilki çökellerin oluşmasını sağlayan tektonizma ve paleoklimatolojik değişime göre Tuz gölünün Akhisar ve Hasan dağı eteklerine kadar ulaştığı, ikincisi ise

Kuaterner dönemde Akhisar'dan Karacaören köyüne kadar uzanan hattın eski tuz gölü seviyesi olduğudur. Bununla birlikte, paleoklimatolojinin ne olduğu ve jeomorfoloji üzerine etkisi açıklanarak, Aksaray Ovası'nın nasıl oluştuğu ve bu süreçte Tuz Gölü fayının rolü izah edilir. Konumlanan sahanın Tuz gölü fay hattının aynası olduğu ve eski olması nedeni ile façetaların oluştuğu açıklanır. Ayrıca Kuaternerde iklim değişimine bağlı olarak, Tuz Gölü'nün güncel seviyesine nasıl çekildiği izah edilir (Fotoğraf 1). Bu anlatımlardan sonra ele alınan konu ve anahtar kavramların öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması için soru-cevap kısmı ile bu etap tamamlanmış olur.

2. Etap (Karacaören Köyü): Hasan Dağı eteğinde kurulmuş sık dokulu, eski konutların bazalt taşından inşa edildiği, 2016 yılı itibarıyla 1456 nüfusa sahip kırsal bir yerleşmedir.

Fotoğraf 2: Karacaören Köyü, Bazalt Yapı Malzemeli Eski Konutlar

Bu etapta “Yerleşme ile Jeomorfoloji ilişkisi” konusu ele alınmıştır. Karacaören köyü merkezinde köy yerleşmelerinin adlarının önemli olduğu, köy adlarının tarihin derinliklerine dayandığı ve coğrafi yapıyı yansıtan ciddi ipuçları verdiği açıklanarak, toponominin önemi üzerinde durulur. Köyün Osmanlı dönemindeki isminin “Karacaviran” olduğundan bahsedilerek, *viran* kelimesinin eski terk edilmiş yer anlamında olduğu, bu sebeple Müslüman Türklerin buraya yerleşmeden önce, başka kavimlerin bu yerleşim yerini terk ettiği açıklanır. Daha sonra bir köy yerleşmesi incelenirken nelere dikkat edilmesi gerektiği açıklanarak, kırsal yerleşmenin kuruluş yerine göre, yükselti basamağı, dokusu, nüfusu, hane yapısı ve nüfusun ekonomik yapısı ele alınır. Türkiye’de kırsal yerleşmelerde kullanılan yapı malzemelerinden bahsedilerek, Karacaören köyünde eski konutlarda kullanılan yapı malzemelerinin taş, yeni konutlarda ise betonarme olduğu belirtilir ve bu durumun nedenleri açıklanır. Jeomorfoloji ile yerleşme arasındaki ilişkiye vurgu yapmak için Hasandağın son aktivitesi olan bazalt akıntılarından bahsedilir. Bazalt akıntılarının yörede “karataş” olarak adlandırıldığı ve eski konutların bazalttan inşa edildiği vurgulanır (Fotoğraf 2). Örnekler üzerinde incelmeler yapılarak soru-cevap bölümüyle bu etap tamamlanmış olur.

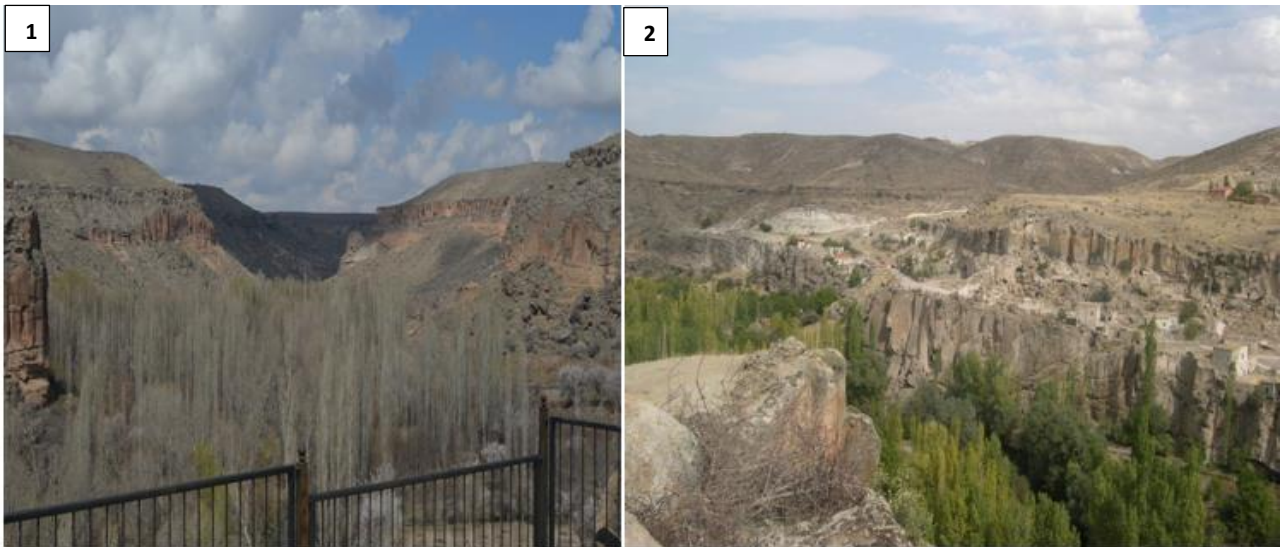
3. Etap (Helvadere Kasabası): Bazalt taşları ve lahar akıntılarının küçük tepecikler oluşturduğu, arızalı bir topografyada kurulu olan kasabanın 2016 yılı istatistiklerine göre nüfusu 2547’ dir.

Fotoğraf 3: Helvadere Kasabası Lahar Akıntıları

“İç Kuvvetler: Volkanizma” konusu kapsamında Hasandağı volkanizmasının ele alınacağı bu etapta ilk olarak kasabasının güneyinde yer alan, kil katmanları öğrencilerle birlikte incelenir. Bu katmanların 1400 m seviyesinde olduğuna dikkat çekilerek, kil katmanlarının muhtemelen kuaternerde bahsedilmeyen Tuz gölü seviye yükselmesinin bakiyeleri olabileceği bir sorunsal olarak ifade edilir. Hasandağının ilk püskürmelerine Orta Miyosen’de yani yaklaşık 5-6 milyon yıl önce başladığı ve farklı dönemlerde patlamalar gösterdiği için “strato” yani katman volkanizması özelliği gösterdiğinden bahsedilerek aynı sahanın kuzeydoğusunda yer alan lahar akıntılarının bulunduğu noktaya gidilir (Fotoğraf 3). Bununla birlikte Hasandağı ve yanındaki Melendiz dağından püsküren tozların tüfleri oluşturduğu açıklanır. İgnimbiritin ise tüfün sertleşmiş başka bir ifadeyle çimentolaşmış hali olduğu vurgulanarak, volkanik püskürmelerin neolitik döneme kadar devam ettiğinden bahsedilir ve buna kanıt olarak bir neolitik çağ yerleşim yeri olan Çatalhöyük’te yanardağ patlamasına ait çizilmiş resimlerin bulunduğu ifade edilir. Bu açıklama ile öğrencilerin süreci ilişkilendirebilmelerine ve coğrafi sorgulama becerilerinin gelişmesine katkı sağlanmış olur.

4. Etap (Belısırma Köyü): Güzelyurt ilçesine bağlı Belısırma köyünün 2016 yılı itibarıyla nüfusu 484’dür. İhlara vadisi içinde kurulmuş, Melendiz akarsuyunun sekilerine taş konutların inşa edildiği, yeni konutların kuzeydeki Güzelyurt yoluna yapıldığı sık dokulu kırsal bir yerleşmedir.

Fotoğraf 4: Melendiz Akarsuyu Aşındırması (1) ve Akarsu Taraçasına Yapılan Konutlar (2)

“Akarsular: Akarsu Aşındırması ve Vadi Çeşitleri” konusunun ele alındığı bu etapta Melendiz akarsuyu özelinde akarsu ve akarsu aşındırma şekilleri hakkında bilgi verilir (Fotoğraf 4). Belisırma köyünün güneyinde yer alan seyir noktasında öğrencilere, akarsuyun çevresindeki morfolojik yapıyı nasıl şekillendirdiği izah edilir. Bu kapsamda, akarsuyun yatağını genel veya yerel kaide seviyesine indirmek için gösterdiği çaba açıklanır. Melendiz akarsuyunun kaide seviyesini Tuz gölünün oluşturduğundan bahsedilerek, aşındırma işleminin yoğunlaşmasını Tuz gölü fay hattının tetiklediği açıklanır. Bu fay hattının doğudaki yüzey şekillerinin yüksekte kalmasına, batıda ise ova oluşumuna katkı sağladığı ifade edilir. Akarsuyun derine aşındırma işlevini Tuz gölünün güncel seviyesi olan 905 m’ye kadar indireceği vurgulanır. Bu süreçte akarsuyun yana ve geriye doğru aşındırmasını sürdürerek, inme sürecini bitirmeye çalışacağı ve talveg hattını olgunlaştıracığı açıklanır. İhlara vadisinin oluşumunda jeolojik yapının yanı sıra Tuz gölü fay hattının oynadığı hayati rol izah edilerek, gözlem yerinin hemen yanında bulunan çentik vadilerin ilk aşama vadiler oldukları, vadi sistem ve çeşitlerinin çentik vadi başlangıcı ile oluşup geliştikleri anlatılır. Melendiz akarsuyunun derine gömülmesinde tüf ve ignimbiritlerin (direnci az kayalar) kolaylaştırıcı etkisi olduğu vurgulanarak, İhlara vadisinin kanyon tipi vadi özelliği taşıdığı tespiti yapılır. Daha sonra vadideki Melendiz akarsuyu yanına inilerek mekanik ve kimyasal aşındırma hakkında bilgi verilir, mekanik aşındırmaya etki eden faktörler, akarsu ve çevresindeki biyolojik ve fiziki yapılar nezdinde izah edilir.

5.Etap (İhlara Kasabası): 2016 yılı itibariyle 2399 nüfusa sahip Aksaray ilinde turizm potansiyeli en yüksek kırsal yerleşmedir.

Fotoğraf 5: Farklı Dönemlerde Oluşmuş Katmanlar (1) ve Müze Ev Olarak Kullanılabilecek Eski Konutlar (2)

Gezi-gözlem rotasının bu etabında “Turizm: Kırsal Yerleşme ve Eko Turizm” konusu ele alınır. Bu kapsamda İhlara vadisinin turist giriş noktasında sahanın turizm zenginliği öğrencilere anlatılır. İhlara Vadisinin ulusal ve uluslararası turizm potansiyeline sahip olduğu vurgulanır. İhlara vadisinin jeomorfolojik özelliklerinin yanı sıra tarihi öneme sahip olduğu, MS 6. ve 13. yüzyıllar arasında Hristiyan halkın vadi ve çevresinde yaşamaya başladığı, vadinin içindeki oyulmuş mağaraların büyük bir kısmının kilise olarak kullanıldığı ifade edilir. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine ait bu önemli kiliselerin Kapadokya Kültür Coğrafyası içerisinde yer aldığı ve vadinin bu özelliği ile tarih ve din turizmi açısından cazibesinin arttığı açıklanır. İhlara vadisinin eko-turizm açısından dikkat çeken potansiyele sahip olduğu ifade edilir. İhlara Kasabasının güneyinde yer alan, Hasandağı ve Melendiz dağları arasında geniş bir sahanın eko-turizm amaçlı kullanılabileceği belirtilerek orientiring, traking, atlı safari ve yayla turizmi ele alınabilir. Son olarak ilgi çekici bir özelliğe sahip olan yöredeki gündelik hayatın kırsal turizm açısından ayrı bir zenginlik olduğu ifade edilir. Bu anlatımlardan sonra İhlara-Güzelyurt yolunun dördüncü kilometresinde bulunan ve Fotoğraf 5 (1)’ de görülen farklı dönemlerde oluşmuş katmanlar, alttan itibaren; toprak örtüsü, tüf, tüfit, gölsel çökeller, tekrar tüfit, tüf ve toprak katmanları ile kısa dönemde yöredeki volkanik hareketliliğin çeşitliliğini göstermesi açısından öğrencilerle birlikte incelenir.

6.Etap (Güzelyurt İlçesi): 2016 yılı istatistiklerine göre merkez nüfusu 2503, belde ve köyler 8950 toplam nüfusu 11453’tür.

Fotoğraf 6: Güzelyurt İlçesi Doğal Yapıyla Uyumlu Konutlar ve Eski Kaya-Oyma Yerleşmeleri

Bir sosyal bilim olan coğrafyanın diğer bilim dalları ile ilişkisi kapsamında bu etapta “Coğrafyaya disiplinler arası bir bakış” konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda Güzelyurt ilçesinin tarihsel süreci ele alınarak bu süreçte yaşanan gelişmeler coğrafi bakış açısıyla yorumlanır. İlk olarak Güzelyurt ve çevresinde MS 17–395 yılları arası Roma İmparatorluğu’nun egemenliğinin toplumsal yapıyı nasıl etkilediği açıklanır. Bu dönemde yaşanan özellikle Hristiyanlara karşı müsamahasız tavırların, nüfusun korunmak için aslında yerleşmeye uygun olmayan vadi içleri, yüksek dağlık sahalarda ve tüflerin içlerini konut yeri olarak tercih etmelerine neden olduğu ifade edilir. Bu yıllar arasında Nazianzus’lu Gregorios’unda içinde olduğu sosyal yaşantıyı ve yerleşme yerlerini her yönü ile değiştiren “Kilise Babaları” döneminin başladığı belirtilerek bu dönemin yörenin yerleşme coğrafyasında uzun süre etkili olacak manastır hayatının oluşmasına da neden olduğu izah edilir. Bu hayatın açıklanması yöredeki kaya-oyma yerleşmelerinin Fotoğraf 6’da görüldüğü üzere izahı açısından da önemlidir. Ayrıca manastır hayatının yörenin nüfus yoğunluğunu artırdığı buna bağlı olarak da sosyal ve ekonomik açıdan hareketli yerleşmeler kurulmasına neden olduğu ifade edilir (Arıbaş, 2015). Bu anlatımlarla öğrencilerin Güzelyurt ilçesi özelinde coğrafyaya tarihsel bir bakış açısı geliştirmelerine katkı sağlanmış olur. Soru-cevap bölümüyle bu etaba ait konu anlatımı tamamlanır. Güzelyurt ilçesinin imkanları dikkate alındığında bu etabın yemek ve dinlenme molası için uygun olduğu söylenebilir.

7.Etap (Sivrihisar Köyü): Güzelyurt ilçesine bağlı 2016 yılı itibarıyla 143 nüfuslu bir yamaç yerleşmesidir.

Fotoğraf 7: Sivrihisar’da Yaylada Kullanılan Açık Bir Ağıl

“Yerleşme tipleri” konusunun ele alındığı bu etapta ilk olarak, Türkiye’de 1924 tarihli ve 442 sayılı köy kanunu ile kırsal yerleşmelerin hukuki özelliklerinin belirlendiği açıklanır. Sivrihisar köyü çevresinin tepelik arazi olduğu ve bu nedenle

tarım alanlarının sınırlı olduğu belirtilir. Bununla bağlantılı olarak köyde küçükbaş hayvancılığın geliştiğine vurgu yapılır. Ancak köyde hayvanların besleneceği alanların sınırlı olmasından ötürü köyün 5 km kuzey doğusunda yaylaların bulunduğu bunların da köyden küçük yerleşmeler olarak adlandırıldığından bahsedilir. Bu yaylaların göç nedeni ile her geçen gün önemini kaybettiği belirtilir. Türkiye’de köyden küçük yerleşmelerin yaygın olduğu ifade edilerek bunların mezra, kom, yayla, divan, ağıl (Fotoğraf 7) gibi çeşitlerinin bulunduğu ifade edilir. Yerleşme ve yerleşme tipleri ile ilgili sorular cevaplandırılarak bu etap tamamlanır.

8.Etap (Yaprakhisar Köyü): İhlara Vadisinin güneybatı ucunda yer alan sık dokulu bir yamaç köyüdür. 2016 yılı itibariyle 321 nüfuslu köyün 2 km kuzeyinde Ziga kaplıcaları yer almaktadır.

Fotoğraf 8: Yaprakhisar Köyünde Yer Alan Traverten Madeni

“Yeraltı suları” konusunun ele alındığı bu etapta Ziga Kaplıcaları özelinde yörenin yeraltı su kaynakları hakkında bilgi verilir. Ziga’daki sıcak su kaynaklarının, yeraltında magmaya yakın yerlerdeki suların yeryüzüne çıkması ile meydana geldiği izah edilir. Benzer kaynakların İhlara ve Ilısu kasabalarında da bulunduğu anlatılarak, bu sıcak su kaynaklarının Yaprakhisar ve çevresinde travertenleri (kireçtaşı çökelleri) meydana getirdiği belirtilir (Fotoğraf 8). Yaprakhisar - Eskinuz (Uzunkaya) köyleri arasında geniş bir alana yayılan traverten kayaların çıkartılarak, Denizli’deki fabrikalara götürülüp işlendiği ve inşaat sektöründe kullanıldığı anlatılır. Güzelyurt çevresinin Aksaray’ın su potansiyeli için önemli bir role sahip olduğu ve Aksaray ovasına yönelen yeraltı ve yerüstü sularının bu sahadan hareket ettiği vurgulanır. Melendiz ve Hasandağı’nın kış, ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde çok yağış alması nedeni ile zengin yeraltı ve yer üstü su potansiyeline sahip olduğu izah edilir. Çevrede yapılan incelemelerle birlikte öğrencilerin soruları cevaplandırılarak bu etap tamamlanmış olur.

9.Etap (Selime Kasabası): 2016 yılı itibariyle 1996 nüfusa sahip sık dokulu bir yamaç yerleşmedir.

Fotoğraf 9: Eski Selime Yerleşmesi, Tüfler Üzerinde Oluşan Badlans ve Peribacaları

“Jeomorfolojik Yapılar ve Fiziksel Aşınma” konusunun ele alındığı bu etapta saha etüdü iki farklı noktada cereyan edecektir. İlk olarak Yaprakhisar köyü güneyinde yer alan seyir tepesinde; jeomorfolojik yapılar üzerinde durularak, iç ve dış kuvvetlerin jeolojik yapıyı işleyerek bir birinden farklı yüzey şekilleri oluşturduğu izah edilir. Bu çerçevede orojenez ile oluşmuş kıvrımlı yapıların bulunduğu vurgulanır ve bu anlatımlar sırasında orojenez hakkında ayrıntılı bilgi verilir. Ayrıca yörede yatay yapı ve bunun unsurlarının varlığından bahsedilerek yörenin jeolojik çağlarda özellikle kuaterner içinde volkanik tortunun oluşturduğu ovalık bir görüntü arz ettiği açıklanır. Bununla birlikte akarsular ve yağış faktörü ile aşınım meydana geldiği açıklanır. Buradaki volkanik tortunun Aksaray ovasına, o dönemde yer alan Tuz gölüne boşaldığı açıklanarak bunun neticesinde, seyir tepesinin kuzeyinde bulunan Selime Kasabası üzerinde düz bir satıh görünümündeki tepenin oluştuğu ve bu tepenin yatay yapılar içerisinde bulunan “mesa” olduğu anlatılır. Bu tepenin batısında yer alan Eskinuz (Uzunkaya) köyünde görülen tepenin ise “büt” olduğu, diğer bir ifadeyle şahit kaya olduğu açıklanır. Daha sonra eski Selime yerleşmesine geçilerek Fotoğraf 9’daki sahada yer alan coğrafi unsurlar incelenir. Burada kayaçların fiziksek aşınımından bahsedilerek, ilkbahar yağmurlarının bu aşınmaya eşlik etmesi ile birlikte volkanik tortudaki aşınma sırasında ilk önce badlands yani kırkıbayır oluştuğu anlatılır. Daha sonra yağmurun etkisi ile bu aşınmanın derinlemesine devam ederek, peribacalarını meydana getirdiği izah edilir. Selime katedralinin de yer aldığı tüfler üzerinde rüzgârın etkisi ile oyuklar, diğer ismi ile tafoniler meydana geldiği açıklanarak örnekler üzerinde inceleme yapılır.

10.Etap (Kızılkaya Köyü): Gülağaç ilçesine bağlı 2016 yılı itibarıyla 1412 nüfuslu, Melendiz ırmağı ile kuzey doğuda yer alan tepelik arazi arasına sıkışmış bir köy yerleşmesidir.

Fotoğraf 10: Aşıklı Höyük

“Ekonomik Coğrafya ve Yerleşme” konusunun ele alındığı ve gezi-gözlem rotasının son etabı olan Kızılkaya köyünün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yörede karasal iklime adapte olmuş tarım ürünlerinin yetiştirildiği belirtilerek buğday, arpa, nohut, fasulye ve şeker pancarı gibi ürünler yanı sıra bağcılığın Güzelyurt ve Gülağaç ilçelerinde hâkim tarım ürünleri olduğundan bahsedilir. Ancak kabak çekirdeği ve patatesin son yıllarda ekonomik değerinin güçlenmesi ile yörede ürün deseninin değişmeye başladığı, bu durumun tarlaların kiralanmasına yol açtığı ve bununla beraber tarlaların etrafına konutlar yapılarak, mevsimlik konaklamanın ortaya çıktığı anlatılır. Kızılkaya’da önceden küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapılırken günümüzde devlet desteği ile kültür sığırıcılığına geçildiği belirtilir. Bu durum sonucunda Kızılkaya başta olmak üzere, daha önceden küçükbaş hayvanların barınması için kullanılan ağıların terk edildiği belirtilir. Kültür sığırıcılığı için modern ağılar yapıldığı, yem depolarının inşa edildiği ve tarımda makineleşmenin artması sonucu, konut eklentilerine yeni bölmeler inşa edilmeye başlandığı anlatılır. Neden-sonuç ilişkisi içerisinde küçükbaş hayvancılığın azalmasına etki eden bir başka faktör olarak Güzelyurt ve çevresindeki bütün köylerde erkek nüfusun inşaat sektörünün bir kolunda uzmanlaşmış olduğu gösterilebilir. Günümüzde inşaat sektöründe iş gücüne ihtiyacın artmasının, küçükbaş hayvancılık gibi emek yoğun tarım faaliyetlerinin terk edilmesine neden olduğu ifade edilir. Daha sonra Kızılkaya köyü sınırları içerisinde yer alan ve Orta Anadolu’nun en eski köy yerleşmesi olan Aşıklı Höyük kazı alanına gidilerek incelemelerde bulunulur (Fotoğraf 10). Hasan Dağı’nın ve 10 km kuzeyde yer alan Nenezi Dağı’nın son ürünlerinden olan Obsidyen taşı ve Aşıklı Höyük yerleşmesindeki öneminden bahsedilir. Öğrencilerin sorularının cevaplanmasıyla bu etap tamamlanır.

10 etaptan oluşan bu gezi-gözlem rotası Kızılkaya köyünden Aksaray il merkezine doğru hareket edilmesiyle tamamlanmış olur. Gezi-gözlem faaliyetinin tamamlanmasından sonra öğrencilerle birlikte bu uygulamanın genel bir değerlendirmesi yapılır. Bu değerlendirmeler neticesinde öğrencilerin elde ettikleri bilgi, beceri ve kazanımlar analiz edildiği gibi bundan sonra yapılacak olan gezi-gözlem faaliyetleri için de veri elde edilmiş olur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda coğrafya öğretimi kapsamında gerçekleştirilecek olan gezi-gözlem faaliyetleri için 10 farklı etaptan oluşan planlı bir gezi-gözlem rotası ortaya konulmuştur. Bu rota kapsamında ele alınan konular ve anahtar kavramlar Tablo 1’ de dikkate alındığında üniversitelerin coğrafya, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği anabilim dallarında öğrenim gören öğrenciler ve ortaöğretim öğrencileriyle gerçekleştirilmesi planlanan gezi-gözlem faaliyetleri için uygun olduğu ve bu rotanın zengin bir coğrafi donanımına sahip olduğu söylenebilir.

Coğrafya öğretmenlerin özellikle coğrafya öğretim programında yer alan kazanımlar ve beceriler doğrultusunda planlı gezi-gözlem faaliyetleri yapmalarının programın hedef ve amaçlarına ulaşmasına katkı sağlayacağı bir gerçektir. Ballı (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada coğrafya öğretiminde kullanılan metotlar arasında gezi-gözlem metodunun öğrenci başarısında en etkili yöntem olduğu tespit edilmiştir. Krakowka (2012) iyi planlanmış arazi çalışmalarının ve gezilerin öğrencileri işbirliğine teşvik ettiğini, öğrencilerin teori ile pratik arasında bağlantı kurarak coğrafya öğrenmelerine katkı sağladığını vurgulamıştır. Bu sebeple Tablo 2’de gezi-gözlem rotasının ortaöğretim coğrafya öğretim

programı ile ilişkilendirilmesi yapılmış ve bu gezi-gözlem rotasında ele alınan konu ve anahtar kavramlar ile programda yer alan kazanımların yüksek düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Rota için önerilen süre ve Aksaray ilinin konumu da dikkate alındığında, Niğde, Nevşehir, Konya, Kayseri gibi illerden gerçekleştirilecek günü birlik planlı gezi-gözlem faaliyetleri için bu rotanın uygun olduğu ifade edilebilir. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri ile bu rotada gerçekleştirilen gezi-gözlem faaliyetleri sonrasında öğrencilerle bu gezi-gözlem faaliyeti değerlendirilmiş ve değerlendirme sonucunda öğrenciler •“Bu gezi-gözlem faaliyeti coğrafi şekilleri birebir yerinde görerek ve nasıl oluştuklarını hocalarımızdan dinleyerek etkili ve kalıcı bir öğrenme gerçekleştirmemizi sağladı” •“Bu gezi-gözlem faaliyeti ile derslerde gördüğümüz ya da görecekt olduğumuz konulara ait coğrafi kavramları yerinde görüp inceleme imkanı bulduk” •“Bu gezi-gözlem faaliyeti sınıf ortamındaki derslerden daha keyifli ve daha verimliydi” •“Bu gezi-gözlem faaliyeti ile baktığım yerin dağ, taş olmadığını coğrafyada her şeyin bir sebep ve sonuç ilişkisine dayandığını öğrendim ve bilinç kazandım” •“Bu gezi-gözlem faaliyeti doğayı tanıma, çevreyi gözlemleme ve gördüklerimiz hakkında yorum yapabilmemiz açısından önemliydi” •“Bu gezi-gözlem faaliyeti ile gittiğimiz yerler hakkında bilgi sahibi olduk. Öğretmen olduğumuzda öğrencilere bu bilgileri aktarırken gezerek ve görerek öğrenmiş olmamızın faydalı olacağını düşünüyorum” şeklinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Gezi-gözlem rotasının, uygulama aşamaları ve uygulama sonucunda öğrencilerin değerlendirmeleri dikkate alındığında, bu rotada gerçekleştirilecek olan gezi-gözlem faaliyetlerinin coğrafya öğretiminde bu yöntem ile hedeflenen amaca uygun olduğu söylenebilir. Nitekim Yılmaz (1997) tarafından gerçekleştirilen “Coğrafya eğitiminde arazi tatbikatlarının önemi ve bir uygulama örneği” başlıklı çalışmada yer verilen arazi tatbikatına katılan öğrenci görüşleri, bu çalışmada ortaya konulan öğrenci görüşleriyle örtüşmektedir. Bozdoğan, Okur ve Kasap (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda öğrencilerin, gezi-gözlem faaliyeti sırasında ilk elden bilgi alma, gözlem yapma imkanı buldukları ve öğrenmelerinin daha kalıcı olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiş ve iyi planlanmış bir gezi-gözlem yönteminin amacına ulaşabilir olduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Bu çalışma sonucunda detaylarıyla ortaya konulan ve örnek uygulaması yapılmış olan rotanın, coğrafya öğretimi kapsamında gerçekleştirilecek olan gezi-gözlem uygulamalarına katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Nitekim Gök ve Girgin (2001) tarafından yapılan çalışmada coğrafya derslerinde gezi-gözlem yönteminin uygulanabilmesi ve başarıya ulaşabilmesi için iyi bir hazırlık sürecine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple bu rota üzerinde gezi-gözlem yöntemi uygulayacak olan coğrafya eğitimcilerinin, rota hakkında detaylı bilgiye (güzergâh, mesafe, süre, güvenlik, ele alınacak konu, anahtar kavramlar ve anlatımlar) sahip olmaları yasal izin süreçlerini kolaylaştıracağı gibi onları planlı bir gezi-gözlem yöntemi uygulayabilme noktasında da teşvik edecektir.

Coğrafya öğretiminde önemli bir yere sahip olan arazi çalışmaları ve gezi-gözlem uygulamalarından istenilen sonuçların elde edilmesi için bu faaliyetlerin planlı bir şekilde yapılması önerilmektedir. Özellikle coğrafya öğretmenlerinin derslerinde gezi-gözlem yöntemini uygulamaları teşvik edilerek gerekli desteklerin sağlanması önerilmektedir. Bu kapsamda ihtiyaç duyulması durumunda coğrafya öğretmenlerine hizmet içi eğitim verilmelidir. Coğrafya, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin mezun olduklarında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde coğrafya öğretimi gerçekleştireceği düşünüldüğünde bu bölümlerde okuyan öğrencilerle tecrübe kazanmaları ve bilgi edinmeleri için planlı arazi çalışması ve gezi-gözlem faaliyetleri gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akinoğlu, O. (2005). Coğrafya eğitiminin etkililiği ve sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 12, 77-96.
- Arıbaş, K. (2015). *Güzelyurt İlçesi'nin (Aksaray) Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Aytaç, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimlerinde gezi-gözlem metodunun yeri ve önemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 55-69.
- Ballı, A. (2009). 9. sınıf fiziki coğrafya konuları öğretiminde gezi gözlem yönteminin önemi (bağcılar ilçesi örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Baydil, E. (2001). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bozdoğan, A. E., Okur, A. & Kasap, G. (2015). Planlı bir alan gezisi için örnek uygulama: bir fabrikası gezisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 79-90.
- Büyükkaragöz, S. & Çivi, C. (1999). *Genel Öğretim Metotları*. (10. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Çalışkan, O. (2008). *Flüvyal jeomorfoloji konularında gezi-gözlem metodu ve değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Demirel, Ö. (2009). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafya' da Metodoloji*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. (5. Baskı). İstanbul: Aktif Yayınevi.

- Dunphy, A. & Spellman, G. (2009). Geography fieldwork, fieldwork value and learning styles. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 18(1), 19-28.
- Fuller, I., Edmondson, S., France, D., Higgitt, D., & Ratinen, I. (2006). International perspectives on the effectiveness of geography fieldwork for learning. *Journal of Geography in Higher Education*, 30(1), 89-101.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2), 13-30.
- Gök, Y. & Girgin, M. (2001). Ortaöğretim coğrafya programında deney ve gezi-gözlemin önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 61-73.
- Hupy, J. P. (2011). Teaching geographic concepts through fieldwork and competition. *Journal of Geography*, 110(3), 131-135.
- Kent, M., Gilbertson, D. D. & Hunt, C. O. (1997). Fieldwork in geography teaching: A critical review of the literature and approaches. *Journal of Geography in Higher Education*, 21(3), 313-332.
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(9), 1-21.
- Krakowka, A. R. (2012). Field trips as valuable learning experiences in geography courses. *Journal of Geography*, 111(6), 236-244.
- Leydon, J. & Turner, S. (2013). The challenges and rewards of introducing field trips into a large introductory geography class. *Journal of Geography*, 112(6), 248-261.
- MEB (2017). Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Özay, E. (2003). Ortaöğretim coğrafya eğitimi ve öğretiminde gezi-gözlem metodunun öğrenci başarısı üzerine etkisi ve diğer öğretim metodlarıyla karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Özgen, N. (2011). Fiziki coğrafya dersi öğretim metoduna farklı bir yaklaşım: gezi- gözlem destekli öğretim. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 373-388.
- Pawson, E. & Teather, E. K. (2002). 'Geographical Expeditions': Assessing the benefits of a student-driven fieldwork method. *Journal of Geography in Higher Education*, 26(3), 275-289.
- Şahin, C. (1998). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Şahin, V. & Özey, R. (2012). İngiltere’de lisans düzeyinde coğrafi arazi çalışmaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 1-17.
- Taşoğlu, M. (2010). Coğrafya öğretiminde okul dışı etkinliklerin öğrencinin akademik başarısına etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, C. & Bilgi, M. G. (2011). Aday öğretmenlerin coğrafya arazi çalışmalarına bakışı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 961-983.
- Yılmaz, C. (1997). Coğrafya eğitiminde arazi tatbikatlarının önemi ve bir uygulama örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 287-307.